

Dergimizin 36 yıl önce başlayan yayın hayatı incelendiğinde 'kapitalist toplum biçiminde sağlıklı olunamaz' saptamasını kanıtlayacak birçok makaleye ulaşmak mümkün. Çünkü bu toplum biçimi 'insana' karşıdır. Varsa yoksa meta üretimi ve adına kâr dedikleri soygun hedefiyle yaşam planlanır ve sürdürülür. Doğal olarak eğitim, sanat, ulaşım, konut, spor, beslenme vb. alanlarda olduğu gibi, sağlık alanında da yapılan üretim, araştırma vb. faaliyetlerin temel amacı, sistemin doğası gereği para kazanmak, daha daha çok kazanmakla sınırlı oluyor. Yoksa insanların sağlığını geliştirelim, bozulmasını önleyelim ya da hastaları iyileştirelim gibi hedefler değil.

Son on yıldır konuyla ilgili yaşadıklarımız yukarıda sözünü ettiğimiz saptama için herhangi bir soyutlama çabasına gerek bırakmayacak örneklerle dolu. Anımsayacaksınız, Güney Afrika Hükümeti tarafından HIV virüsü taşıyışı yurttaşlarına kamusal olarak sunulmak üzere üretilen antiviral ilaçlar nedeniyle, ilacın patent sahibi şirket tarafından Uluslararası Tahkim Kurulu'na şikayet edilmişti. Başvuru haklı bulunmuş ve yaklaşık iki yıl içinde üretimin sonlandırılması aksi halde ülkeye ekonomik kısıtlamalar uygulanmasıyla tehdit edilmişti. Karar uygulandı. Patent sahibi, ilaç şirketi tarafından üretildiğinde her bir kişi için yıllık maliyeti 10 bin doların üzerindeki ilaçların, patentsiz üretimle gereksinim sahiplerine ulaştırılmasının maliyetini bin doların altına düşüren kamusal üretimi yasaklandı.

Konuyla ilgili çarpıcı bir başka örneğe bugünlerde yeniden tanıklık ediyoruz. Böbrek, karaciğer ve tiroit kanserinin tedavisinde kullanılan patentli söz konusu ilacın her bir hasta için yıllık kullanım maliyeti 67 bin-96 bin dolar arasında değişiyor. Gelin görün ki aynı ilaç Hindistan Hükümeti'nin girişimiyle kamusal olarak üretildiğinde hasta başına yıllık maliyetinin 177 dolar olduğunu öğreniyoruz. Yineleyelim yazım hatası yok, yalnızca yüz yetmiş yedi dolar. Ancak bu durum ilaç şirketi tarafından fark edilince ortalık bir anda karışıyor. İlacın patent hakkını elinde bulunduran şirketin yöneticisi aradaki farkı soran basın mensuplarına "... biz bu ilacı Hintliler için değil, parasını ödeyebilenler için geliştirdik. ..." biçiminde açıklama yapıyor. Tahmin edileceği gibi, konu ilaç şirketi tarafından bu aşamada bırakılmayacak. Uluslararası Tahkim Kurulu dahil pek çok başvuru ve müdahalede bulunacaktır. Bekliyoruz...

Bununla birlikte, yukarıda iki ilaç üzerinden örneğini yaşadığımız olayın, kapitalist üretim ilişkilerinin özü olduğunu K. Marks günümüzden yaklaşık 147 yıl önce Değer Yasası olarak ortaya koymuş. Buna göre, eğer üretim insan için olsa KULLANIM DEĞERİ ile, üzerinden para kazanmak için olsa DEĞİŞİM DEĞERİ ile işlem görür. Aradaki fark patronun el koyduğu çaldığıdır. Yukarıdaki örnekte karşılığını kabaca paylaşacak olursak ilacın 177 dolar olarak fiyatlandırılması kullanım, 67 bin, 96 bin dolar olarak fiyatlandırılması değişim değeri olarak tanımlanabilir. Aradaki farka patron-şirket kâr, biz ise hırsızlık diyoruz. Bütün bunlar da gösteriyor ki 'kapitalizm sağlığa zararlıdır' demek yetmez hatta kapitalizmi temize bile çıkarabilir. Paylaşımımız gereken 'kapitalizmde sağlıklılık olmaz' olmalıdır. Çünkü kapitalizm, hem sağlıklı olmanın önünde engeldir hem de sağlığı bozar, zararlıdır.

Türkiye'de kapitalizmin yeniden yapılanma süreci sağlık alanında iki dönemde ifade edilebilir. İlki 2002'ye kadar olan Sağlıkta Reform, ikincisi de 2003'den itibaren Sağlıkta Dönüşüm dönemi olarak. Adları ve zaman dışında niteliksel hiçbir farkı olmadığını vurgulamalıyız. Bununla birlikte, amaçları değişmese de hükümetler, her iki dönemde yasama organında yasa yapma süreçlerini hem birbirlerinden hem de bu süreç öncesinden farklı biçimlerde yürüttüler, yürütüyorlar.

Seksenli yılların öncesinde, genel olarak yasalar, kapsam-ilgi alanlarına göre gruplanırken, çoğunlukla bakanlık adlarıyla da örtüşürdü. Sağlık alanıyla ilgili olanlar Sağlık Bakanlığı, ilkokuldan üniversiteye kadar eğitimle ilgili olanlar Milli Eğitim Bakanlığı, haberleşme ile kara, deniz ve hava ulaşımı ile ilgili olanlar Ulaştırma Bakanlığı vb.. Söz konusu bakanlıklar alanları ile ilgili yasa tasarısı taslağını hazırlayıp, ilgili olabilecek bakanlıkların görüşlerini aldıktan ve gerekli değişiklikleri yaptıktan sonra yasa tasarısı olarak Bakanlar Kurulu'nda imzaya açılır, imzalar tamamlandıktan sonra da Başbakan'ın üst yazısıyla TBMM Başkanlığı'na gönderilerek bilinen süreç izlenirdi. Eğer yeni yasa önceki yasalarda değişiklik yapmayı da kapsıyorsa, söz

konusu yasanın ilgili maddeleri ile yeni biçimleri de yeni yasa metninde yer alırdı. Öyle ki, yıllar önce yürürlüğe girmiş bir yasanın güncel metnini okurken o güne kadar gerçekleştirilmiş tüm değişiklikleri görmemiz mümkün olurdu. Böylece alanla ilgili yasal düzenlemeleri konu konu ve tarihsel süreç içerisinde izleyebilmek, bilgisine sahip olmak herkes için mümkündü.

Kapitalizmin yeniden yapılanma sürecinin ilk bölümü olarak da ifade edebileceğimiz seksenli yılların ortalarından itibaren, bir başka ifadeyle, ANAP Hükümetleri ile birlikte, yasalarda gerçekleştirilecek hızlı değişikliklere gereksinim duyuldu. TBMM zaman zaman kurucu meclis biçiminde çalıştırıldı. Neredeyse haftada bir, iki yasanın çıkmasına bile tanık olundu. Ancak bu hızlı süreç, yeni yasaların uygulanması aşamasında ilgili önceki yasalarla çelişkili maddeler içermesi nedeniyle sorunlar yaşanmaya, yeni düzenlemeler işlevsiz kalmaya başladı. ANAP Hükümetleri çareyi hızla ürettiler. Önceki yasaları tek tek tarayıp, hem zaman kaybetmemek hem de gözden kaçtığına zor duruma düşmemek için hemen her yasanın sonuna "Yürürlükten kaldırılan hükümler" bölümü ve bu bölüme tek bir madde olarak "Diğer yasaların bu Yasaya aykırı hükümleri yürürlükten kalkar." maddesi eklendi. Bu madde aracılığıyla hem bir sürü çaba harcamaya gerek kalmadı hem de zaman kaybının önüne geçildi. Yürürlüğe giren son yasayı elinize aldığınızda hazırlayan ve oylarıyla kabul edenlerin bile konuyla ilgili önceki düzenlemelerden haberdar olmadığı, olamadığı bir biçime sokuldu. Bununla birlikte, yasalar yine alanlarına göre ve bakanlıklar kapsamında gruplanabilir haldeydi.

"Beterinde beteri var." ata sözünü anımsatan durumla AKP Hükümetleri ile birlikte karşılaştık. Yeniden düzenleme süreciyle üstlendikleri görev alanlarının genişlemesi ve derinleşmesiyle birlikte, ANAP döneminde başlatılan uygulama yetersiz kalmaya başladı. Yasalar bir alana ilişkin olmaktan uzaklaştı. Tek bir yasadaki sağlık, eğitim, gümrük, bankacılık, hayvancılık vb. birbiriyle hemen hiçbir ilgisi bulunmayan alanlara ait düzenlemeler birlikte yer alamaya başladı. Öyle ki bazen Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve ilgili TBMM Komisyonu'nda görüşülmüş, yasadaki ulaştırma ve eğitim alanlarıyla ilgili düzenlemeler bir ya da birkaç madde halinde yer alabiliyor durumuna gelindi. Bu uygulama ile birlikte, artık yasaların başlıklarına ve alanlarına göre gruplanması ve düzenlemelerin takip edilebilmesi neredeyse olanaksızlaştırıldı. Bu uygulamaya bir de isim verildi. "Torba Yasa". İçinde ne ararsan var. Ancak aradığının, hangi torbanın içinde olduğunu bulmak maharet istiyor. Bu durumdan günlük yaşamda en fazla etkilenenlerin hakim, savcı ve avukatlar olduğunu belirtmeye gerek yok. Birçoğu davalarını etkileyecek yasal düzenlemelerden habersiz duruşmalara girmek, karar vermek zorunda bırakıldılar. Çünkü yeni düzenlemelerin hazırlayanlar dışında bilinmesi neredeyse olanaksız hale getirildi.

Sağlık alanında AKP tarafından yapılan yasal düzenlemelerin büyük çoğunluğu başka alanların başlığıyla yürürlüğe girmiş yasaların içerisine, deyim yerindeyse saklanmış bir halde gerçekleştirildi. Düzenlemelerden sonuncusu da bu sefer alanımızın adıyla anılıyor; Sağlık Torba Yasası. TBMM'de 2 Ocak 2014 gece yarısı kabul edilen 6514 sayılı, Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 18 Ocak 2014 tarihli, 28886 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. İçinde ne ararsanız var. Ancak gerekli olduğunda nerede olduğunu bulmak oldukça zor. Sağlık Torba Yasası süreci ile ilgili ayrıntılı bilgiye ve TTB'nin değerlendirme metinlerine <http://www.ttb.org.tr/index.php/TTB/surec.html> adresinden ulaşabileceğiniz için burada özel olarak değerlendirme yapmayacağız. Aksi takdirde yinelemeye düşmüş oluruz. Bununla birlikte, incelerken lütfen sınırlarınıza hakim olun. İçinde yalnızca yok yok.

Yılın son sayısını 2013 yılı dizini ile birlikte paylaşıyoruz. The Lancet dergisinde yayımlandığı gün İstanbul'da derginin editörünün de konuşmacı olarak katıldığı ve Sağlıkta Dönüşüm Programı'na (SDP) methiyeler düzen bir raporu ve onunla ilgili süreci olabildiğince ayrıntılarıyla ele alan iki yazının dışında kamu-özel ortaklığıyla ilgili İngiltere örneğinin paylaşıldığı bir başka iki yazıyı, aile hekimlerimizin kendi durumlarını ve gerçekleştirdikleri eylemi bizlerle paylaşan yine iki yazıyı, SDP'nin dış hekimliğine olan etkilerini ele alan bir araştırmayı, Sağlık Bakanlığı 2014 yılı bütçesi ile Türkiye'de 1999-2012 yılları arasındaki sağlık harcamalarının kaynağını sorgulayan bir başka yazıyı ve son olarak örselenebilir gruplarda gerçekleştirilecek araştırmalarda tıbbi etik alanında göz önüne alınması gerekenlerin ayrıntılarıyla ele alındığı bir başka yazıyı sizlerle buluşturuyoruz.

"Sağlıkta Eşitlik" 2014 yılının ilk sayımızın dosya konusu. Buluşmak isteğiyle.